

KILKA UWAG O PRZYMUSIE ADWOKACKO-RADCOWSKIM

KATARZYNA GAJDA*

DOI: 10.26399/iusnovum.v15.3.2021.23/k.gajda

1. POJĘCIE PRZYMUSU ADWOKACKO-RADCOWSKIEGO

W doktrynie przymus adwokacko-radcowski jest określany jako:

- 1) szczególny rodzaj wymogu formalnego pisma procesowego, od którego zależy wywołanie zamierzonych skutków prawnych¹. Polega na obowiązku sporządzenia i podpisania pisma procesowego przez adwokata, radcę prawnego lub radcę Prokuraturii Generalnej RP z wyłączeniem prawa strony do samodzielnego dokonania czynności². W najszerszym znaczeniu rozumie się go jako obowiązek zastąpienia uczestnika postępowania przez fachowy podmiot, czyli przez adwokata lub radcę prawnego do dokonania określonej czynności albo w określonej fazie postępowania³. Zarówno adwokat jak i radca prawny są fachowo przygotowani do profesjonalnego świadczenia pomocy prawnej obywatelom. W mojej ocenie jest to założenie w pełni uzasadnione, bowiem merytoryczne przygotowanie do zawodu i praktyka pozwalają na zapewnienie ochrony interesów osób jej potrzebujących, a jednocześnie przyczyniają się do rzetelnego, skrupulatnego i wysokiego poziomu merytorycznego sporządzanych pism procesowych;
- 2) obowiązkowa forma zastępstwa procesowego na etapie uzewnętrzniania wskazanego pisma procesowego. Dotyczy obligatoryjnej reprezentacji strony na określonym etapie postępowania lub przy dokonywaniu czynności o charakterze incydentalnym⁴. Stanowi obowiązkowe, bezwzględne (nieusuwalne) zastępstwo

---

* mgr, adwokat Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie, doktorantka w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, e-mail: gkatarzynagajda@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0823-8625

¹ S. Waltoś, *Zarys systemu*, Warszawa 2002, s. 540; D. Świecki, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 147; M. Rybka, *Obrona z urzędu a przymus adwokacko-radcowski. Zagadnienia wybrane*, „Przeгляд Prawno-Ekonomiczny” 2009, nr 8, s. 50.

² P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym*, Warszawa 2020, s. 25–26.

³ R.A. Stefański, *Przymus adwokacko-radcowski w procesie karnym*, „Ius Novum” 2007, nr 1, s. 82.

⁴ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 25; M. Rybka, *Obrona z urzędu a przymus...*, op. cit., s. 50; R.A. Stefański, *Obrona obligatoryjna w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012, s. 352; R.A. Stefański, *Przymus adwokacko-radcowski...*, op. cit., s. 82.

strony przez adwokata, radcę prawnego lub radcę Prokuraturii Generalnej, które realizuje się wyłącznie na etapie zadośćuczynienia warunkowi formalnemu w postaci sporządzenia i podpisania *stricte* określonego pisma procesowego⁵.

Przymus adwokacko-radcowski dzieli się na bezwzględny i względny. Przymus bezwzględny to obowiązek zastąpienia strony przy dokonywaniu określonych czynności procesowych, przymus względny polega na tym, iż określone czynności procesowe mogą być przedsięwzięte zarówno osobiście przez stronę, jak i przez pełnomocnika lub obrońcę⁶. Pierwszy z nich powoduje utratę tak zwanej zdolności postulacyjnej, która rozstrzyga o skuteczności czynności procesowych dokonanych osobiście albo przez pełnomocnika. Strona nie może zrzec się tej reprezentacji, nie może być także zwolniona z niej przez organ procesowy w drodze czynności procesowej⁷.

O wadze i znaczeniu przymusu adwokacko-radcowskiego w polskim postępowaniu karnym stanowi najlepiej to, że ustawodawca powierzył wykonywanie tych czynności procesowych podmiotom profesjonalnym, takim jak adwokaci i radcowie prawni⁸. Do kręgu osób uprawnionych należą także od dnia 1 stycznia 2017 roku radcowie Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa na mocy Ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej⁹. W mojej ocenie zasadnie należy ocenić poszerzenie kręgu osób uprawnionych do wykonywania czynności objętych przymusem adwokacko-radcowskim.

Jednocześnie prawa do skutecznej pomocy prawnej nie należy utożsamiać z obowiązkiem spełnienia przez adwokata lub radcę prawnego oczekiwań mocodawcy w oderwaniu od określonego stanu faktycznego i prawnego, lecz wiąże się ono z rzetelnym i starannym wykonywaniem obowiązków pełnomocnika lub obrońcy, zgodnie z posiadaną wiedzą i kwalifikacjami adwokata lub radcy prawnego oraz przy przestrzeganiu obwarowań ustawowych, określających możliwość dokonania danej czynności¹⁰.

Przymus adwokacko-radcowski opiera się na sporządzeniu oraz własnoręcznym podpisaniu pisma procesowego przez adwokata lub radcę prawnego¹¹. Zasadny jest pogląd, iż sporządzenie pisma w ramach procesowego przymusu adwokacko-radcowskiego wymaga wniesienia przez adwokata lub radcę prawnego wkładu intelektualnego do treści pisma – stosownego do wymogów formalnych i merytorycznych, jakie stawia się określonej rodzajowi skargi czy środka prawnego. Ma to zapewnić wysoki poziom merytoryczny pisma, co jest szczególnie istotne przy nadzwyczajnych środkach zaskarżenia, które ze swej istoty prowadzić mają do wyeliminowania

⁵ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 28.

⁶ Idem, *Przymus adwokacko-radcowski w nowym modelu postępowania karnego*, w: T. Gardocka, M. Jakubik, *Sytuacja procesowa uczestników postępowania karnego po 1 lipca 2015 roku*, Warszawa 2015, s. 136; A. Gaberle, *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004, s. 246.

⁷ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 26.

⁸ R.A. Stefański, *Przymus adwokacko-radcowski...*, op. cit., s. 96.

⁹ Dz.U. z 2020 r., poz. 762. P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 25.

¹⁰ Postanowienie SN z 12.12.2018 r., IV KZ 54/18, Legalis nr 1885221; postanowienie SN z 28.03.2019 r., IV KZ 10/19, Legalis nr 1897911.

¹¹ J. Zagrodnik, *Instytucja skargi subsydiarnej w procesie karnym*, Warszawa 2005, s. 299.

z obrotu prawnego prawomocnych wyroków sądowych. Oznacza to, że podpisanie tekstu, który sporządziła sama strona, czy też wyrażona w odrębnym piśmie akceptacja takiego wniosku, jak również odwołanie się do treści własnoręcznego pisma strony, czy też przepisanie pisma samej strony lub – przy obecnych możliwościach technicznych – skopiowanie za pomocą komputera pliku zawierającego takie pismo, nie czyni zadość temu wymogowi i sprawiłoby, że stałby się zupełnie iluzoryczny¹². Powinnością obrońcy lub pełnomocnika jest wniesienie fachowo sporządzonej apelacji, nie zaś spełnienie czynności czysto usługowej, polegającej jedynie na zredagowaniu treści wytworzonej przez stronę¹³.

Sporządzenie i podpisanie pisma procesowego objętego przymusem winno oznaczać napisanie oraz podpisanie własnoręcznym znakiem graficznym, co do podpisu i tak zwanej parafy¹⁴. Nie będą spełniały tego wymogu: ani podpisanie przez adwokata apelacji sporządzonej przez samą stronę, ani wyrażona przez adwokata w odrębnym piśmie akceptacja takiej apelacji, ani też odwołanie się przez adwokata do treści własnoręcznego pisma strony czy też skopiowanie pisma strony¹⁵. Oznacza to, iż apelacja ma zostać przygotowana, a zatem sporządzona i podpisana przez osobę kwalifikowaną.

W orzecznictwie przyjmuje się, iż podpisanie przez adwokata i obicie jego pieczęcią pisma, które uprzednio zostało jako apelacja złożone osobiście przez oskarżonego, można traktować jedynie jako potwierdzenie za zgodność z oryginałem, a nie jako konwalidację braku formalnego apelacji, o którym mowa w art. 446 § 1 k.p.k. Adwokat działający w postępowaniu sądowym jako podmiot profesjonalny dokonuje wstępnej kontroli zasadności złożenia apelacji, a jeśli nie widzi podstaw do zaskarżenia orzeczenia, powinien sporządzić stosowną opinię. Brak indywidualnego wkładu obrońcy w wywiedziony środek nie daje podstawy do uznania adwokata za autora pisma. Opatrzanie apelacji (uprzednio sporządzonej przez oskarżonego) jedynie podpisem i pieczęcią adwokata nie może być uznane za spełnienie wymogu z art. 446 § 1 k.p.k.¹⁶. Moim zdaniem jest to słuszne podejście, bowiem jedynie wkład intelektualny adwokata lub radcy prawnego gwarantuje profesjonalizm sporządzanych pism, dla których ustawodawca przewidział przymus.

Wymóg formalny sporządzenia i podpisania pisma procesowego objętego przymusem przez adwokata lub radcę prawnego ma charakter bezwzględny¹⁷. To na profesjonalistę ciąży obowiązek, że pismo powinno być rozpoznane¹⁸. Zasadny jest pogląd Sądu Najwyższego, iż przymus adwokacko-radcowski ma charakter nieusuwalny, zatem żaden inny organ procesowy nie jest uprawniony do zwolnie-

---

¹² Postanowienie SN z 18.04.2019 r., IV KZ 14/19, KZS 2019, nr 7–8, poz. 30; postanowienie SA w Krakowie z 14.09.2018 r., II AKo 36/18, Legalis nr 1830622.

¹³ Wyrok SN z 20.04.2012 r., III KK 303/11, Legalis nr 492101.

¹⁴ Postanowienie SN z 10.03.2017 r., V KK 14/17, niepubl.

¹⁵ Postanowienie SN z 20.10.1998 r., III KZ 109/98, OSNKW 1998, nr 11–12, poz. 57; postanowienie SN z 27.01.2005 r., IV KK 385/04, LEX nr 199639; postanowienie SN z 29.04.2008 r., SDI 11/08, LEX nr 1615364.

¹⁶ Postanowienie SA w Krakowie z 4.12.2018 r., II AKa 624/18, KZS 2019, nr 1, poz. 24.

¹⁷ R.A. Stefański, *Przymus adwokacko-radcowski...*, op. cit., s. 94.

¹⁸ Idem, *Obrona obligatoryjna...*, op. cit., s. 362.

nia strony od zachowania tego wymogu formalnego¹⁹. Jest on traktowany na równi z innymi szczególnymi wymogami formalnymi pisma procesowego i w razie jego niedopełnienia przez sądu winien podjąć czynności opisane w art. 120 k.p.k.²⁰. W wypadku zatem niespełnienia tych wymogów formalnych, pismo procesowe objęte przymusem nie może otrzymać biegu.

2. UZASADNIENIE PRZYMUSU ADWOKACKO-RADCOWSKIEGO

Uzasadnieniem do wprowadzenia przymusu adwokacko-radcowskiego jest gwarancja ochrony interesów nie tylko reprezentowanego, ale całego wymiaru sprawiedliwości²¹. Instytucja ta została powołana z uwagi na ważne znaczenie pism procesowych nią objętych, zwłaszcza ich skomplikowany charakter oraz przeświadczenie, że dopełnić tych czynności w sposób należyty może tylko i wyłącznie fachowy podmiot²². Rola adwokata, radcy prawnego czy radcy Prokuraturii Generalnej RP polega na nadaniu wysokiej jakości wykonywanym przez nich czynności. Powierzenie adwokatom, radcom prawnym, radcom Prokuraturii Generalnej uprawnień do dokonywania czynności, dla których ustawodawca ustanowił przymus, świadczy o istotnym znaczeniu tych zawodów w demokratycznym państwie prawa²³.

Przyczyną istnienia tego obowiązku jest przede wszystkim waga czynności procesowych, dla których przymus jest wymagany. W doktrynie wskazuje się, że zwiększa on profesjonalizm w podejmowaniu czynności procesowych przez stronę oraz wpływa na ekonomię procesową (aspekt pozytywny). Ma zapewnić przygotowanie pisma procesowego poprawnego pod względem formalnym i merytorycznym. Chodzi przecież o pisma procesowe, których sporządzenie wymaga nie tylko gruntownej wiedzy prawniczej, ale i doświadczenia zawodowego²⁴. Jego celem jest zapewnienie odpowiedniego wysokiego poziomu merytorycznego w sprawach szczególnie trudnych, skomplikowanych, wymagających fachowej znajomości terminologii prawniczej, a poziom ten ma być zagwarantowany przez sporządzenie go przez adwokata lub radcę prawnego lub radcę Prokuraturii Generalnej. Zasadnie wskazuje się w orzecznictwie, iż *ratio legis* przymusu adwokacko-radcowskiego sprowadza się do zapewnienia odpowiedniego poziomu nie tylko merytorycznego, ale i formalnego pism procesowych objętych przymusem²⁵ oraz jest wynikiem uznania przez ustawodawcę potrzeby zapewnienia, odpowiedniego pod względem mery-

¹⁹ Postanowienie SN z 18.02.2014r., IV KZ 10/14, KZS 2014, nr 5, poz. 47.

²⁰ Postanowienie SA z 6.06.2012 r., II AKz 301/12, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 2, poz. 32.

²¹ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 103; R.A. Stefański, *Obrona obligatoryjna...*, op. cit., s. 362.

²² J. Grajewski, S. Steinborn, w: L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom II, Komentarz do art. 425–673 k.p.k.*, Warszawa 2013, s. 136.

²³ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 104.

²⁴ R.A. Stefański, *Przymus adwokacko-radcowski...*, op. cit., s. 84.

²⁵ Wyrok SA w Katowicach z 30.08.2018 r., II AKa 201/18, LEX nr 2579754.

torycznym i formalnym, opracowania środków prawnych w sprawach z reguły skomplikowanych pod względem faktycznym i prawnym, które są zagrożone najwyższymi ustawowymi sankcjami karnymi²⁶. Zajmując stanowisko, iż zasadnie, celem przymusu, jest dążenie do zapewnienia stronom, a w szczególności oskarżonemu, fachowej pomocy prawnej zarówno przy sporządzaniu środka odwoławczego od wyroków zapadłych w sprawach poważnych, jak i inicjowanie działań, czyli sporządzanie i podpisywanie subsydiarnego aktu oskarżenia, bez których nie jest możliwe rozpoznanie sprawy.

Przymus adwokacko-radcowski spełnia także funkcję gwarancyjną dla oskarżonego. Oznacza to, że zapewnia zarówno ochronę interesów reprezentowanej strony, jak i całego wymiaru sprawiedliwości²⁷. Gwarantuje oskarżonemu należyta reprezentację jego osoby oraz wysoki poziom merytoryczny sporządzanych pism procesowych, co przyczynia się do zwiększenia jego zaufania do państwa i pewności, że jego interes prawny zostanie należycie zabezpieczony.

Celem przymusu jest także zapobieżenie sytuacji, w której pismo procesowe wymagające wysokiej wiedzy prawniczej nie zostanie przez sąd rozpoznane lub rozpoznane zostałyby błędnie. Obecność fachowca na etapie sporządzenia pisma podwyższa jego wartość merytoryczną, umożliwiając tym samym prowadzenie prawniczego dyskursu z organem procesowym²⁸. W doktrynie przyjmuje się, iż adwokat, radca prawny, z racji swojego przygotowania zawodowego, są w stanie przeprowadzić ocenę zaskarżonego orzeczenia i wykazać, że rzeczywiście istnieją podstawy jego kwestionowania²⁹. Słusznie stwierdza się, że celem jest takie zapewnienie fachowej pomocy prawnej, by korzystanie z prawa do odwołania się było rzeczywiste, a nie pozorne, a zatem aby po rzeczowej analizie wyroku pierwszej instancji apelacja została należycie opracowana³⁰. Chodzi o przedłożenie organowi procesowemu treści intelektualnych, które umożliwią rzetelną analizę określonego zagadnienia prawnego lub faktycznego³¹.

Wprowadzenie wymogu adwokacko-radcowskiego stanowi także istotne ułatwienie dla prezesa sądu pierwszej instancji dokonującego kontroli formalnej wniesionej apelacji oraz dla samego sądu odwoławczego. Wymagania stawiane przed środkiem odwoławczym sporządzanym przez profesjonalistę są zdecydowanie wyższe aniżeli w stosunku do samych stron. Sporządzony środek odwoławczy musi odpowiadać ogólnie przyjętym standardom, co znacząco ułatwia krytyczną analizę zasadności podniesionych argumentów. Jest to także rozwiązanie wpływające na sprawność postępowania³².

²⁶ Wyrok SA w Katowicach z 21.12.2017 r., II AKa 497/17, LEX nr 2511535.

²⁷ R.A. Stefański, *Obrona obligatoryjna...*, op. cit., s. 362.

²⁸ T. Zembrzusi, *Skarga kasacyjna. Dopuszczalność w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011, s. 360–361.

²⁹ P. Kalinowski, *Jak odwoływać się do wyroku sądu karnego*, Warszawa 1988, s. 96.

³⁰ Postanowienie SA w Krakowie z 30.12.2013 r., II AKz 494/13, KZS 2014, nr 1, poz. 71.

³¹ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 105.

³² K. Gajowniczek-Pruszyńska, P. Karlik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do ustawy z 19.7.2019 r., Legalis/el., teza 1 do art. 446 k.p.k.*

3. PODMIOT PRZYMUSU ADWOKACKO-RADCOWSKIEGO

Podmiotami przymusu adwokacko-radcowskiego są: adwokat, radca prawny, radca Prokuraturii Generalnej RP. Zawody te są zawodami zaufania publicznego, a osoby je wykonujące winny dołożyć należytej staranności w zakresie wykonywanych przez nich czynności. Podmiotem uprawnionym do dokonania czynności objętej przymusem adwokacko-radcowskim jest osoba fizyczna, legitymowana do przedsięwzięcia czynności procesowych ze skutkiem procesowym, rozumianym jako zmiana w świecie rzeczywistym, w imieniu i na rzecz strony³³. W wypadku gdy podmiotem działającym w imieniu strony w procesie jest adwokat, jest mowa o przymusie adwokackim, a gdy czynności takie podejmuje radca prawny – o przymusie radcowskim.

Zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami (art. 4 ust. 1 Ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze³⁴). Adwokat świadczy pomoc prawną osobom fizycznym, podmiotom gospodarczym oraz jednostkom organizacyjnym (art. 4 ust. 2 ustawy Prawo o adwokaturze).

Wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej (art. 4 Ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych³⁵). Świadczenie pomocy prawnej przez radcę prawnego polega w szczególności na udzielaniu porad i konsultacji prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy (art. 6 ust. 1 ustawy o radcach prawnych).

Adwokat nie może wykonywać zawodu jeżeli pozostaje w stosunku pracy (art. 4b ust. 1 pkt 1 Prawa o adwokaturze). Może on wykonywać zawód w kancelarii adwokackiej, w zespole adwokackim oraz w spółce: cywilnej lub jawnej, w której współnikami są adwokaci, radcowie prawni, rzecznicy patentowi, doradcy podatkowi lub prawnicy zagraniczni wykonujący stałą praktykę na podstawie przepisów Ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej³⁶; partnerskiej, w której partnerami są adwokaci, radcowie prawni, rzecznicy patentowi, doradcy podatkowi lub prawnicy zagraniczni wykonujący stałą praktykę na podstawie przepisów Ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej; komandytowej lub komandytowo-akcyjnej, w której komplementariuszami są adwokaci, radcowie prawni, rzecznicy patentowi, doradcy podatkowi lub prawnicy zagraniczni wykonujący stałą praktykę na podstawie przepisów Ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 4a ust. 1 Prawa o adwokaturze).

³³ D. Świecki, *Apelacja w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012, s. 117.

³⁴ Dz.U. z 2020 r., poz. 1651.

³⁵ Dz.U. z 2020 r., poz. 75.

³⁶ Dz.U. z 2020 r., poz. 823.

Do kręgu podmiotów uprawnionych do dokonywania czynności objętych przymusem adwokacko-radcowskim należą także radcowie Prokuraturii Generalnej RP. Wykonują oni polecenia przełożonych dotyczące treści czynności, a na żądanie radcy przełożony wydaje im polecenie na piśmie wraz z uzasadnieniem (art. 52 ustawy o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej³⁷). Radcowie Prokuraturii przy dokonywaniu czynności kierują się własnym przekonaniem, opartym na doświadczeniu i wiedzy prawniczej. Radcowie są niezależni i zobowiązani do stosowania dobrych praktyk zawartych w Kodeksie Dobrych Praktyk. Radca, który zamierza odstąpić od dobrej praktyki, powinien przedstawić Prezesowi Prokuraturii Generalnej pisemne uzasadnienie swojej decyzji (art. 51 ustawy o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej).

Radca Prokuraturii Generalnej nie może sporządzić i podpisać pisma procesowego, będąc stroną postępowania karnego. Zdolność postulacyjna strony będącej profesjonalistą do samodzielnego przedsięwzięcia czynności procesowych w przedmiocie przymusu dotyczy wyłącznie adwokatów, radców prawnych oraz w ograniczonym zakresie prawników zagranicznych³⁸. Adwokat, który wykonuje zawód, może sporządzić i podpisać pisma, w których ustawodawca przewidział przymus adwokacko-radcowski – są nimi: apelacja od wyroku sądu okręgowego, subsydiarny akt oskarżenia, kasacja, wniosek o wznowienie postępowania, skarga od wyroku sądu odwoławczego. Analogiczne uprawnienia w zakresie wyżej wymienionych czynności objętych przymusem posiadają radcowie prawni.

Ważna jest odpowiedź na pytanie, czy adwokat, radca prawny, radca Prokuraturii Generalnej są uprawnieni do sporządzenia pisma procesowego objętego przymusem we własnej sprawie. Na tle rozważań dotyczących sporządzenia we własnej sprawie pisma procesowego, co do którego ustawodawca wprowadził przymus adwokacko-radcowski, przez adwokata lub radcę prawnego w doktrynie i judykaturze zarysował się spór.

Nowelizacja Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw³⁹ nadała nową treść art. 446 § 1 k.p.k. Stosownie do jej brzmienia, apelacja od wyroku sądu okręgowego, która nie pochodzi od prokuratora, powinna być sporządzona i podpisana przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Zmiana ma istotne znaczenie odnośnie do dopuszczalności sporządzenia i podpisania apelacji w imieniu własnym przez podmioty kwalifikowane. Ustawodawca właściwie powraca do brzmienia przepisu przed zmianą wprowadzoną Ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁴⁰. Przed tą zmianą art. 446 § 1 k.p.k. dopuszczalne było pełnienie podwójnej roli procesowej przez te podmioty. Adwokat lub radca

---

³⁷ Dz.U. z 2020 r., poz. 762.

³⁸ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 239.

³⁹ Dz.U. z 2019 r., poz. 1694.

⁴⁰ Dz.U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.

prawny mógł sporządzić i podpisać apelację od wyroku sądu okręgowego w sprawie, w której był stroną⁴¹.

Przed wejściem w życie nowelizacji ustawy karnoprocesowej z dnia 19 lipca 2019 r. w orzecznictwie dominowało podejście, iż nikt nie może być adwokatem ani pełnomocnikiem reprezentującym siebie samego. W tej sytuacji okoliczność, że strona jest adwokatem (lub radcą prawnym) nie miało najmniejszego znaczenia dla sposobu funkcjonowania przymusu adwokacko-radcowskiego w postępowaniu kasacyjnym⁴². Za takim stanem rzeczy przemawiało twierdzenie, że role procesowe uczestników postępowania muszą być jasne i zrozumiałe⁴³. Podnoszono, że nie jest możliwe kumulowanie ról procesowych, na przykład oskarżonego i obrońcy, oskarżyciela posiłkowego (pokrzywdzonego) i pełnomocnika⁴⁴. Strona wykonująca zawód adwokata lub radcy prawnego nie posiadała zatem uprawnień do samodzielnego sporządzenia i podpisania apelacji⁴⁵.

W orzecznictwie przyjmowano, że środek zaskarżenia powinien być wnoszony bez osobistego zaangażowania wynikiem procesu⁴⁶. Brak emocjonalnego podejścia do sprawy sprzyjał formułowaniu argumentacji merytorycznej, jako że zarzuty dla swej skuteczności wymagają obiektywnego profesjonalizmu, dzięki któremu łatwiej można dostrzec i wykazać ewentualne uchybienia zaskarżonego orzeczenia⁴⁷.

Jednocześnie w doktrynie ukształtował się pogląd, iż adwokat lub radca prawny mógł sporządzić apelację (kasację), jeśli mieli status strony w tym postępowaniu⁴⁸. Sąd Najwyższy przyjmował, iż z przepisu statuującego tak zwany przymus adwokacko-radcowski wynikało, że kasację strony innej niż prokurator mogły sporządzić i podpisać osoby będące adwokatem lub radcą prawnym, zatem strona, nawet gdy wykonywała jeden z tych zawodów, nie mogła skutecznie sama dokonać tych czynności, w sytuacji gdy przysługiwało jej prawo do wystąpienia z kasacją⁴⁹.

Wyrażany był przez Sąd Najwyższy także pogląd, iż adwokat ma prawo sporządzić i podpisać kasację we własnej sprawie, to znaczy w sprawie, w której występuje w charakterze oskarżyciela posiłkowego, powoda cywilnego bądź oskarżonego. Wskazano, że *ratio legis* instytucji przymusu adwokackiego, czyli konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu fachowego skarg kasacyjnych, ich merytorycznej i formalnej poprawności, pozwala, przy nadaniu prymatu wykładni celo-

---

⁴¹ D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz. Art. 425–682*, Warszawa 2020, Legalis teza 17 do art. 446 k.p.k.

⁴² Postanowienie SN z 18.01.2007 r., II KZ 29/06, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 201.

⁴³ B. Kurzepa, *Glosa do postanowienia SN z 3.02.2003 r.*, II KZ 61/02, OSP 2004, nr 1, poz. 6.

⁴⁴ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 244.

⁴⁵ Postanowienie SN z 15.03.2007 r., III KK 65/07, LEX nr 446839, postanowienie z 19.03.2009 r., III KZ 29/06, LEX nr 511558, postanowienie z 8.04.2016 r., II KZ 6/16, LEX nr 2016027.

⁴⁶ Postanowienie SN z 15.12.2010 r., IV KZ 73/10 OSNwSK 2010, nr 1, poz. 2532.

⁴⁷ D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., Legalis, teza 18 do art. 446 k.p.k.

⁴⁸ Postanowienie SN z 20.10.1998 r., III KZ 118/98, OSNKW 1998, nr 11–12, poz. 54; postanowienie SN z 3.02.2003 r., II KZ 61/02, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 46 z głosami krytycznymi M. Zbrojewskiej „Palestra” 2004, nr 1–2, s. 247.

⁴⁹ Wyrok SN z 19.3.2009 r., III KZ 15/09, OSNKW 2009, nr 8, poz. 65.

wościowej i funkcjonalnej, przyjąć, że adwokat ma prawo sporządzić i podpisać kasację we własnej sprawie, to znaczy w sprawie, w której występuje w charakterze oskarżyciela posiłkowego, powoda cywilnego bądź oskarżonego. Stanowisko Sądu Najwyższego jednoznacznie wskazuje, że żadne poważne racje nie przemawiały ponadto za tym, aby instytucji przymusu adwokackiego, przy sporządzaniu kasacji, nadawać inne rozumienie niż instytucji przymusu adwokackiego obowiązującej przy sporządzaniu wniosku o wznowienie postępowania⁵⁰.

Odnosząc powyższe do kasacji, Sąd Najwyższy stwierdził, że nawet strona będąca sama adwokatem lub radcą prawnym nie mogła samodzielnie, i prawnie skutecznie, sporządzić i podpisać skargi kasacyjnej⁵¹. Chodziło o zapewnienie warunków ku temu, aby kasacja była wnoszona, gdy – bez osobistego zaangażowania wynikiem prawomocnie zakończonego procesu – wykaże się możliwość zaistnienia szczególnych uchybień stanowiących podstawę owej skargi. Analogicznie do powyższego, strona, która sama była adwokatem lub radcą prawnym, nie mogła w swojej sprawie wnieść apelacji od wyroku sądu okręgowego, podobnie jak złożyć wniosku o wznowienie postępowania oraz kasacji⁵².

Istotne znaczenie miał wyrok Trybunału Konstytucyjnego, w którym wskazano, iż przepis art. 446§1 k.p.k. powinien zostać odczytany w ten sposób, że adwokat i radca prawny mogą sporządzić i podpisać apelację od wyroku sądu okręgowego we własnej sprawie. Jak zaznaczył Trybunał Konstytucyjny, przepis art. 526 § 2 k.p.k. (dotyczący kasacji, który analogicznie ma zastosowanie do apelacji), w zakresie, w jakim wyłącza możliwość sporządzenia i podpisania kasacji we własnej sprawie przez adwokata bądź radcę prawnego, jest niezgodny z art. 45 Konstytucji⁵³. Powyższe prowadzi do wniosku, iż przymus adwokacko-radcowski nie obejmuje swym zakresem stron procesu wykonujących zawód adwokata lub radcy prawnego.

Istotną jest odpowiedź na pytanie, czy uwzględniając cele i zadania, jakie ma pełnić i pełni wprowadzenie przymusu adwokacko-radcowskiego, nie jest zasadne opowiedzenie się za uprawnieniem do samodzielnego sporządzenia i podpisania pism procesowych objętych tym wymogiem przez adwokata lub radcę prawnego we własnej sprawie.

Trybunał Konstytucyjny wskazał, iż wynikający z art. 45 ust. 1 Konstytucji obowiązek ukształtowania sprawiedliwej procedury sądowej wyklucza między innymi dopuszczalność wprowadzania procedur zbyt formalistycznych, a formalne ograniczenie praw adwokatów bądź radców prawnych w zakresie wnoszenia kasacji we własnej sprawie jest przejawem nadmiernego formalizmu proceduralnego i stanowi przez to nieproporcjonalne ograniczenie prawa do sprawiedliwej procedury sądowej.

Wydaje się, że odpowiedź na to pytanie powinna być pozytywna, pomimo tego że Trybunał Konstytucyjny nie wskazał wyraźnie, iż omawiany wyrok powinien

⁵⁰ Postanowienie SN z 3.02.2003 r., II KZ 61/02, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 46.

⁵¹ Postanowienie SN z 15.03.2007 r., III KK 65/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 635.

⁵² Postanowienie SN z 15.06.2016 r., II KZ 16/16, KZS 2016, nr 10, poz. 28.

⁵³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 21.06.2016 r., SK 2/15, Dz.U. z 2016 r., poz. 1243.

być odnoszony także do tych innych sytuacji⁵⁴. Ustawodawca w celu wykonania tego wyroku zmienił art. 526 § 2 k.p.k., umożliwiając sporządzenie kasacji przez adwokata lub radcę prawnego we własnej sprawie. Trybunał Konstytucyjny uznał, iż art. 526 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim wyłącza możliwość sporządzenia i podpisania kasacji we własnej sprawie przez adwokata lub radcę prawnego jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Trybunał stwierdził ponadto, iż wyłączenie zdolności postulacyjnej adwokata lub radcy prawnego jest przejawem nadmiernego, niczym nieuzasadnionego formalizmu procesowego, który nie spełnia wymogu proporcjonalności w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji⁵⁵.

Jednocześnie uznano, że ograniczenie wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu wyłącznie do kasacji wiązałyby się z trudnymi do zaakceptowania konsekwencjami z punktu widzenia systemowego. Strona będąca adwokatem lub radcą prawnym mogłaby samodzielnie wnieść kasację, ale nie byłaby uprawniona do wniesienia innego środka zaskarżenia, który jest objęty przymusem adwokackim np. w postaci apelacji od wyroku sądu okręgowego. Z tego powodu ustawodawca po nowelizacji przepisów ustawy karnoprosesowej z 2019 r., zgodnie z intencją wyrażoną w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego, zrównał sytuację procesową takich osób będących stronami postępowania także w odniesieniu do instytucji określonej w art. 446 § 1 k.p.k.⁵⁶.

Konsekwencją orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jest zmiana podejścia do samodzielnego sporządzenia i podpisania pisma procesowego objętego przymusem adwokacko-radcowskim przez adwokata lub radcę prawnego. Tym samym adwokaci i radcy prawni są uprawnieni do sporządzenia pisma procesowego, dla którego ustawodawca ustanowił przymus samodzielnie we własnej sprawie. Moim zdaniem jest to oczywiście słuszne podejście, bowiem sam fakt podejmowania przez te podmioty czynności objętych przymusem, w swoim interesie i na własną rzecz, nie ma wpływu na profesjonalizm i prawidłowość ich wykonania. W przekonaniu autora, niemożność sporządzenia przez te podmioty pisma we własnej sprawie byłoby przejawem nadmiernego formalizmu procesowego, który nie znajduje w tym wypadku uzasadnienia.

W doktrynie wskazuje się, że działanie we własnym imieniu nie pozbawia podmiotu kwalifikowanego statusu profesjonalisty przygotowanego do prawidłowego – w aspekcie formalnym i materialnym – sporządzenia, a potem podpisania środka zaskarżenia. Ewentualne emocjonalne nastawienie do konkretnej sprawy ma charakter zmienny i nie może być traktowane jako stałe kryterium, które automatycznie umniejsza merytoryczne walory oraz umiejętności adwokata lub radcy prawnego, występującego jako strona procesu. Nie można zakładać, że nawet bardzo wyraźne i osobiste zaangażowanie w rozstrzygnięcie danej sprawy wyłącza jednocześnie możliwość profesjonalnego sporządzenia i wniesienia pisma procesowego spełniającego wszystkie wymogi prawne środka zaskarżenia. Istotą

---

⁵⁴ K. Janczukowicz, *Przymus adwokacki w sprawie w której stroną jest adwokat albo radca prawny*, LEX/el. 2016.

⁵⁵ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 247.

⁵⁶ D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., Legalis, teza 19 do art. 446 k.p.k.

i podstawowym celem przymusu adwokackiego jest dbałość o wysoki poziom merytoryczny. Chodzi tu o zachowanie kryteriów, które pozwolą uznać środek zaskarżenia za sporządzony poprawnie pod względem formalnym i merytorycznym⁵⁷.

Sąd Najwyższy przyjmuje, że wniesienie apelacji, sporządzonej i podpisanej osobiście przez adwokata lub radcę prawnego we własnej sprawie, jest skuteczne, o ile odpowiada ono pozostałym wymogom formalnym przewidzianym w ustawie⁵⁸. W opinii podkreślającej aprobatę dla powyższego orzeczenia wskazano, iż po pobieżnej choćby analizie orzecznictwa w zakresie przymusu adwokacko-radcowskiego, na tej kanwie najwięcej orzeczeń dotychczas dotyczyło postępowań kasacyjnych czy wznowieniowych, gdzie stronami, a zarazem autorami nadzwyczajnych środków zaskarżenia w tej samej sprawie byli adwokaci bądź radcowie prawni.

Zasadna jest teza, iż strona profesjonalna sama powinna decydować o tym, czy chce korzystać z pomocy prawnej obrońcy czy pełnomocnika⁵⁹. Dlatego moim zdaniem chybiony jest pogląd przemawiający za niedopuszczalnością sporządzenia i podpisania pisma procesowego objętego przymusem przez adwokata lub radcę prawnego we własnej sprawie. Po pierwsze, osoba wykonująca zawód adwokata, radcy prawnego, radcy Prokuraturii Generalnej RP jest osobą przygotowaną merytorycznie i praktycznie z racji swojego doświadczenia zawodowego do sporządzenia i podpisania pism objętych przymusem, po drugie, stanowi to swoiste ograniczenie uprawnień adwokata, radcy prawnego, radcy Prokuraturii Generalnej i nie jest jednocześnie ono ani konieczne ani uzasadnione.

Z kolei nie mogą wykonać czynności objętych przymusem adwokacko-radcowskim, jednakże mogą sporządzać wnioski dotyczące immunitetów osoby, które posiadają kwalifikacje do wpisania na listę adwokatów lub radców prawnych, na przykład profesorowie i doktorzy habilitowani nauk prawnych. W doktrynie zgłaszano postulat, by zrezygnować z przymusu adwokacko-radcowskiego w wypadku osób wykazujących się odpowiednimi kwalifikacjami w dowolnym zawodzie prawniczym lub tytułem naukowym w dziedzinie nauk prawnych⁶⁰. Za przyznaniem profesorom i doktorom habilitowanym uprawnień do wykonywania czynności objętych przymusem adwokacko-radcowskim przemawiają względy racjonalne i pragmatyczne, bowiem dla czego osoby mające kwalifikacje zawodowe równe adwokatom lub ponadprzeciętną wiedzę prawniczą mają korzystać z pomocy adwokata lub radcy prawnego⁶¹. W moim przekonaniu zasadne wydaje się wprowadzenie zmiany legislacyjnej polegającej na wpisaniu tych osób do kręgu uprawnionych do sporządzenia i podpisania pism procesowych, dla których ustawodawca ustanowił przymus. Przemawia za tym fakt, iż zarówno profesorowie, jak i doktorzy habilitowani posiadają uprawnienia do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych. Ponadto uważam, że są to osoby profesjonalnie przygotowane, a ich kwalifikacje zawodowe są równe adwokatom lub radcom prawnym.

⁵⁷ D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., Legalis, teza 18 do art. 446 k.p.k.

⁵⁸ Postanowienie SN z 17.01.2017 r., II KO 27/16, OSNKW 2017, nr 2, poz.11; postanowienie SA w Krakowie z 19.04.2018 r., II AKz 164/18, LEX nr 2612003.

⁵⁹ R.A. Stefański, *Obrona obligatoryjna...*, op. cit., s. 7.

⁶⁰ Idem, *Przymus adwokacko-radcowski w procesie karnym...*, op. cit., s. 106.

⁶¹ M. Rogacka-Rzewnicka, *Kasacja w polskim procesie karnym*, Warszawa 2001, s. 132.

4. ZAKRES PRZEDMIOTOWY PRZYMUSU ADWOKACKO-RADCOWSKIEGO

Przymusem adwokacko-radcowskim są objęte: subsydiarny akt oskarżenia, apelacja od wyroku sądu okręgowego, kasacja, wniosek o wznowienie postępowania oraz skarga na wyrok sądu odwoławczego.

4.1. SUBSYDIARNY AKT OSKARŻENIA

Subsydniarny akt oskarżenia powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (art. 55 § 2 k.p.k.). Powinien on odpowiadać ogólnym warunkom pisma procesowego (art. 119 § 1 k.p.k.), oraz spełniać szczególne wymogi publicznego aktu oskarżenia określone w art. 332 i 333 § 1 k.p.k.

Skarga subsydiarna jest publicznym aktem oskarżenia⁶². Stanowi wyraz woli wniesienia i popierania oskarżenia przed sądem karnym o czyn ścigany z oskarżenia prywatnego⁶³. Instytucja skargi subsydiarnej to prawo do zainicjowania przez pokrzywdzonego, po spełnieniu określonych w ustawie warunków, postępowania jurysdykcyjnego, poprzez wniesienie zamiast oskarżyciela publicznego „własnego aktu oskarżenia”, w sprawie o czyn ścigany z oskarżenia publicznego. Trzon konstrukcji skargi subsydiarnej stanowi ukształtowanie mechanizmu kontroli zażaleniowej postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego⁶⁴.

Subsydniarny akt oskarżenia jest jedynym pismem procesowym obwarowanym przymusem, które realizowane jest wyłącznie w imieniu i na rzecz jednego uczestnika postępowania⁶⁵. Jednakże jak twierdzą niektórzy autorzy to nie pełnomocnik jest podmiotem, który ma oceniać zasadność oskarżenia wnoszonego przez pokrzywdzonego na podstawie art. 55 § 1 k.p.k. Takie uprawnienie posiada tylko sąd i nie może on w tym zakresie zostać wyřęczony przez pełnomocnika. Przy czym dodaje się, że pełnomocnik z wyboru będzie mógł odmówić sporządzenia i podpisania aktu oskarżenia wyłącznie, jeżeli nie pozbawi to pokrzywdzonego uprawnienia do wniesienia tego aktu, na przykład na skutek upływu terminu⁶⁶.

W razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2 k.p.k., termin na wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia wynosi miesiąc od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu prokuratora nadzrędnego o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia i jest terminem prekluzyjnym, a jego uchybienie skutkuje umorzeniem postępowania.

⁶² T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 228.

⁶³ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 158.

⁶⁴ J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis, teza 1 do art. 55 k.p.k.

⁶⁵ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 159.

⁶⁶ S. Steinborn, *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 12, s. 74.

Ratio legis tego unormowania opiera się na zapewnieniu sprostania wymogom stawianym treści takiego pisma, przewidzianym w ustawie karnoprocesowej. Z drugiej strony przymus ten ma na celu zapobieżenie sytuacjom, w których do sądu trafiałyby skargi nieznajdujące uzasadnienia w świetle okoliczności faktycznych danej sprawy⁶⁷. Zasadnie przyjmuje się w literaturze, iż przygotowanie aktu oskarżenia przez adwokata ma zapewnić odpowiedni jego poziom⁶⁸. Brak przymusu faktycznie uniemożliwiłby pokrzywdzonemu, który nie posiada wiedzy prawniczej i doświadczenia zawodowego, oddanie sprawy pod osąd⁶⁹.

Podkreśla się także, że istota zastosowania tzw. przymusu adwokacko-radcowskiego sprowadza się do zapewnienia pokrzywdzonemu profesjonalnej pomocy prawnej w sporządzeniu pisma o szczególnym charakterze, jakim jest subsydiarny akt oskarżenia. Pokrzywdzony korzysta z uprawnienia w postaci możliwości przyznania mu pełnomocnika z urzędu do sporządzenia i podpisania skargi subsydiarnej do sądu. Wymóg przymusu adwokacko-radcowskiego nie będzie spełniony, jeśli akt oskarżenia został jedynie podpisany przez pełnomocnika, a sporządzony przez pokrzywdzonego.

W sytuacji zaś, gdy pokrzywdzony wniesie subsydiarny akt oskarżenia bez zachowania wymogu, będzie on obarczony brakiem formalnym, podlegającym uzupełnieniu w trybie art. 120 § 1 k.p.k., pod rygorem uznania pisma za bezskuteczne⁷⁰. Celem jest zainicjowanie działań dalszego prowadzenia postępowania i rozpoznania sprawy. Z kolei subsydiarny akt oskarżenia, wniesiony z zachowaniem terminu określonego w art. 55 § 1 k.p.k. wraz z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, wywołuje skutki procesowe od chwili jego wniesienia, także w wypadku wyznaczenia pełnomocnika oraz uzupełnienia formalnego aktu oskarżenia po upływie tego terminu, lecz w terminie 7 dni od doręczenia pełnomocnikowi zarządzenia wzywającego do usunięcia tego braku⁷¹.

4.2. APELACJA OD WYROKU SĄDU OKRĘGOWEGO

Wymóg przymusu adwokacko-radcowskiego przy apelacji od wyroku sądu okręgowego polega na konieczności sporządzenia i podpisania apelacji od wyroku sądu okręgowego przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (art. 446 § 1 k.p.k.). Przymus adwokacko-radcowski dotyczy tylko apelacji, strona zaś sama może złożyć wniosek o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku (art. 422 § 1 k.p.k.)⁷².

---

⁶⁷ S. Szolucha, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis/el. 2020, teza 8 do art. 55 k.p.k.

⁶⁸ K. Dudka, *Skarga subsydiarna oskarżyciela posiłkowego w procesie karnym*, w: *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Prof. Tadeuszowi Nowakowi*, red. S. Stachowiak, Poznań 2002, s. 47.

⁶⁹ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 158.

⁷⁰ K. Gajowniczek-Pruszyńska, P. Karlik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do ustawy z 19.7.2019 r.*, Legalis/el., teza 1 do art. 55 k.p.k.

⁷¹ Wyrok SN z 15.05.2014 r., IV KK 2/14, OSNKW 2014, nr 12, poz. 89.

⁷² T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 867.

Apelacja jest *sui generis* oświadczeniem o charakterze postulacyjnym, które zmierza do weryfikacji wyroku sądu pierwszej instancji⁷³. Pismo procesowe strony, które ze względu na treść art. 446§1 k.p.k. nie może stanowić apelacji, winno być załączone do akt sprawy. Nie może być ono przedmiotem rozpoznania w trybie art. 433§ 1 i 2 k.p.k. Z kolei pismo procesowe oskarżonego nazwane „apelacją” nie może wywoływać żadnych skutków w zakresie złożonych w nim zarzutów pod adresem orzeczenia sądu meriti, ale winno być przeanalizowane zwłaszcza w kontekście argumentów, które wskazywałyby na istnienie bezwzględnych przyczyn odwoławczych albo rażącej niewspółmierności wyroku. Takie pismo powinno być ujawnione na podstawie przepisu art. 453§ 2 k.p.k. w zw. z art. 394 k.p.k. jako zawierające wyjaśnienia, wnioski i oświadczenia stron. Wówczas jego treść stanowi dodatkowe uzupełnienie argumentacji podniesionej w apelacji pochodzącej od adwokata lub radcy prawnego⁷⁴.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, iż skargę oskarżonego, której treść wskazuje na wolę zaskarżenia wyroku sądu okręgowego należy uważać za apelację, która nie spełnia jednak wymagania formalnego przewidzianego w art. 446 § 1 k.p.k., wobec czego należy wezwać oskarżonego do uzupełnienia tego braku w trybie, terminie ze skutkami określonymi w art. 120 k.p.k. w zw. z art. 429 § 2 k.p.k.⁷⁵. W przypadku gdy apelacja sporządzona jest osobiście przez oskarżonego wbrew wymogom formalnym nie jest sporządzona przez osobę nieuprawnioną, a jedynie jest dotknięta brakiem formalnym, który to brak może być usunięty w trybie art. 120 k.p.k.⁷⁶. Z kolei w sytuacji nieuzupełnienia tego braku w terminie pomimo pouczenia strony o skutkach stanowi podstawę do wydania zarządzenia w trybie art. 429 § 1 k.p.k. w zw. z art. 120 § 2 k.p.k.⁷⁷.

Zasadna jest teza Sądu Najwyższego, iż strona nie może samodzielnie wnieść zwykłego środka odwoławczego, będącego jej osobistą apelacją, wniesioną obok środka odwoławczego adwokata, radcy prawnego lub radcy Prokuratury Generalnej. Nie zmienia to jednak zakresu zaskarżenia wyroku sądu okręgowego wyznaczonych apelacją podmiotu fachowego⁷⁸.

Przymus adwokacko-radcowski do sporządzenia apelacji od wyroku sądu okręgowego w żadnym razie nie wyłącza prawa oskarżonego do obrony osobistej w postępowaniu odwoławczym. Argumenty zawarte w piśmie strony określonym apelacją mogą stanowić dodatkowe uzasadnienie apelacji podmiotu profesjonalnego w zakresie przez niego zaskarżonym⁷⁹.

⁷³ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 166.

⁷⁴ J. Matras, w: K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1028; wyrok SN z 30.10.2014 r., II KK 88/14, LEX nr 1551332; postanowienie SN z 12.12.2013 r., II KK 324/13, LEX nr 1405570.

⁷⁵ Postanowienie SN z 30.09.1996 r., V KZ 47/96, OSNKW 1996, nr 11–12, poz. 88.

⁷⁶ A. Sakowicz, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, s. 1124.

⁷⁷ Postanowienie SA w Warszawie z 3.04.2001 r., II AKz 221/00, OSA 2001, nr 7–8, poz. 46.

⁷⁸ Postanowienie SN z 9.07.2008 r., IV KK 194/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 1434.

⁷⁹ D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., Legalis, teza 12 do art. 446 k.p.k.

Zaniechanie sporządzenia apelacji od wyroku sądu okręgowego przez adwokata lub radcę prawnego stanowi rażące naruszenie podstawowych obowiązków obrońcy lub pełnomocnika, co wiąże się z odpowiedzialnością dyscyplinarną. Obrońca wyznaczony z urzędu zobowiązany jest sporządzić i podpisać apelację natomiast nie może złożyć oświadczenia o braku podstaw do wniesienia apelacji⁸⁰.

4.3. KASACJA

W sytuacji gdy kasacja nie pochodzi od prokuratora, Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich albo Rzecznika Praw Dziecka, powinna być sporządzona i podpisana przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (art. 526 § 2 k.p.k.).

Wprowadzenie przez ustawodawcę tak zwanego przymusu podmiotu kwalifikowanego w postępowaniu kasacyjnym ma w swoim założeniu służyć zapewnieniu odpowiedniego poziomu prawnego wnoszonych kasacji, ich merytorycznej i formalnej poprawności, co wymaga specjalistycznego przygotowania i odpowiedniego zasobu wiedzy prawniczej⁸¹. W wypadku kasacji zwraca się uwagę, iż *ratio legis* przymusu adwokacko-radcowskiego stanowi zagwarantowanie, że kasacja jako nadzwyczajny środek zaskarżenia będzie sporządzona przez osobę z fachową wiedzą prawniczą. Istotne jest bowiem, aby zapewnić odpowiedni poziom merytoryczny kasacji. Przymus adwokacko-radcowski dotyczy dwóch warunków określonych koniunkcyjnie – sporządzenia i podpisania kasacji. Dla uznania, że są one spełnione, niezbędne jest dokonanie obu⁸².

W doktrynie akcentuje się, że *ratio legis* takiego rozwiązania polega na zapewnieniu odpowiedniego poziomu skarg kasacyjnych. W szczególności przymus podmiotu fachowego, przy sporządzeniu i podpisaniu kasacji, wprowadzony został po to, aby decyzja o zaskarżeniu kasacją prawomocnego orzeczenia sądu odwoławczego podejmowana była przez osobę kompetentną, mającą odpowiedni zasób wiedzy i mogącą ocenić istnienie lub brak podstaw do wniesienia kasacji, a ponadto po to, aby ten nadzwyczajny środek zaskarżenia został sporządzony fachowo i poprawnie pod względem merytorycznym i formalnym.

W ustawie karnoprocesowej unormowane zostało, iż obrońca z urzędu ma obowiązek podejmowania czynności do prawomocnego zakończenia postępowania (art. 84 § 2 k.p.k.). Przyjmuje się, iż nie ma on więc obowiązku sporządzenia kasacji. Z kolei w przypadku gdy obrońca z urzędu jest wyznaczony w postępowaniu kasacyjnym powinien sporządzić i podpisać kasację albo poinformować sąd, że nie znalazł podstaw do jej wniesienia (art. 84 § 3 k.p.k.).

---

⁸⁰ Postanowienie SA w Katowicach z 13.02.2002 r., II AKz 170/02, Wok. 2002, nr 11, s. 54, postanowienie SA we Wrocławiu z 14.09.2005 r., II AKz 381/05, OSA 2006, nr 3, poz. 14; postanowienie SA w Katowicach z 7.05.2008 r., II AKz 350/08, KZS 2008, nr 7–8, poz. 92.

⁸¹ W. Kozieliwicz, w: D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., Legalis, teza 3 do art. 526 § 2 k.p.k.

⁸² D. Świecki, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis/el., teza 6 do art. 526 k.p.k.

W orzecznictwie przyjmuje się, iż wyznaczenie innego adwokata z urzędu w sytuacji, gdy pierwszy adwokat z urzędu stwierdził brak podstaw do wniesienia kasacji i na podstawie art. 84 § 3 k.p.k. poinformował o tym sąd, może nastąpić jedynie wtedy, gdy zostanie stwierdzone nieprawidłowe wykonanie obowiązku przez pierwszego wyznaczonego z urzędu adwokata. Stwierdzenie takiej nieprawidłowości może nastąpić w postępowaniu wewnątrz korporacyjnym bądź też z urzędu, przez sąd⁸³. Jednocześnie stwierdza się, iż zadaniem art. 84 § 3 k.p.k. jest właśnie przeciwdziałanie podejmowaniu przez adwokatów czynności procesowych wbrew przekonaniu o ich celowości, w obawie przed postawieniem im zarzutu niedopełnienia obowiązków obrończych⁸⁴. Zasadne jest twierdzenie Sądu Najwyższego, iż niezgodność stanowiska przedstawionego przez wyznaczonego obrońcę z urzędu z oczekiwaniami bądź poglądami wnioskodawcy nie może być podstawą wyznaczenia kolejnego obrońcy. Sąd nie może wyznaczać kolejnych obrońców z urzędu, do uzyskania przez wnioskodawcę oczekiwanego przez niego efektu⁸⁵.

Przyjmuje się także w orzecznictwie, iż zakres obowiązków pełnomocnika wyznaczonego z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, zobligowanego z mocy art. 84 § 3 k.p.k. do zbadania sprawy pod kątem podstaw do wniesienia kasacji na niekorzyść oskarżonego, obejmuje również sprawdzenie, czy nie występują okoliczności określone w art. 529 k.p.k., które czynią niedopuszczalnym wniesienie kasacji⁸⁶. Słuszna jest także teza, że obrońca wyznaczony z urzędu, choć nie ma już obowiązku, to ma uprawnienie do działania w imieniu oskarżonego także po uprawomocnieniu się orzeczenia, o ile decyzja o wyznaczeniu go obrońcą z urzędu nie zawiera ograniczenia. Rozumowanie to wynika jednoznacznie z treści art. 84 § 1 k.p.k. Skoro zarządzenie o ustanowieniu obrońcy z urzędu nie zawiera ograniczenia, to wyznaczony obrońca ma prawo wykonać czynności związane z wniesieniem kasacji. Działanie adwokata w ramach swojego uprawnienia, a nie obowiązku, może co najwyżej stanowić o braku podstaw do zasądzenia zwrotu kosztów związanych ze sporządzeniem i wniesieniem kasacji⁸⁷.

4.4. WNIOSEK O WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA

Wniosek o wznowienie postępowania, jeżeli nie pochodzi od prokuratora, powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (art. 545 § 2 k.p.k.).

W orzecznictwie przyjmuje się, że wymóg wskazany w art. 545 § 2 k.p.k. dotyczy bowiem jedynie szczególnej sytuacji związanej z nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, a nie obrony w procesie w ogóle, i odnosi się tylko do pisma procesowego mającego wszcząć nadzwyczajne postępowanie, które przy tym może nastąpić wyłącznie z wyspecyfikowanych prawem powodów. To ostatnie uzasadnia,

---

⁸³ Postanowienie SN z 3.11.2004 r., III KZ 29/04, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 1976.

⁸⁴ Postanowienie SN z 26.06.2019 r., IV KZ 25/19, Legalis nr 1972538.

⁸⁵ Postanowienie SN z 5.06.2019 r., IV KO 108/18, Legalis nr 1964888.

⁸⁶ Postanowienie SN z 22.05.2019 r., V KK 141/19, OSNKW 2019, nr 8, poz. 44.

⁸⁷ Postanowienie SN z 11.04.2018 r., IV KZ 11/18, Legalis nr 1752760.

aby podmiot fachowy rozważył uprzednio, czy owe przyczyny w danej sprawie zaistniały, a strona, jeżeli nie stać ją na obrońcę z wyboru, może wystąpić na ogólnych zasadach o powołanie jej takowego z urzędu, o ile wykaże w należyty sposób, że nie jest w stanie ponieść kosztów pomocy prawnej⁸⁸.

Słuszny jest pogląd Sądu Najwyższego, iż prawo procesowe nie przewiduje zarówno uprawnienia, jak i obowiązku sądu do skłonienia obrońcy z urzędu do sporządzenia wniosku o wznowienie postępowania oraz wyznaczania kolejnych obrońców do wykonania tej czynności⁸⁹. Zasadne jest stanowisko wyrażone w orzecznictwie, iż gdy obrońca z urzędu, wyznaczony w trybie art. 84 § 3 k.p.k., stwierdzi brak podstaw do sporządzenia i złożenia wniosku o wznowienie postępowania, to nie ma prawnych podstaw, aby wyznaczyć skazanemu kolejnego obrońcę z urzędu tylko dlatego, że decyzja taka nie spełnia oczekiwań skazanego⁹⁰.

4.5. SKARGA NA WYROK SĄDU ODWOŁAWCZEGO

Przymus adwokacko-radcowski został rozszerzony o skargę do Sądu Najwyższego, która przysługuje od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania a została wprowadzona nowelizacją ustawy karnoprocesowej z dnia 11 marca 2016 r., która weszła w życie 15 kwietnia 2016 roku.

Skarga stanowi *novum* w polskim procesie karnym i poszerza zakres przedmiotowy nadzwyczajnych środków zaskarżenia⁹¹. Zgodnie z treścią art. 539f w zw. z art. 526b § 2 k.p.k. jeżeli skarga nie pochodzi od prokuratora, Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich albo Rzecznika Praw Dziecka, powinna być sporządzona i podpisana przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Skargę wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego za pośrednictwem sądu odwoławczego, który wydał zaskarżony wyrok (art. 428 § 1 i art. 525 § 1 w zw. z art. 539f k.p.k.). Formalna kontrola skargi następuje na poziomie tego sądu. Dokonuje jej prezes sądu odwoławczego (przewodniczący wydziału odwoławczego) pod kątem spełnienia ogólnych warunków pisma procesowego (art. 119 k.p.k.) oraz warunków szczególnych odnoszących się do skargi. Do tych ostatnich należą: zakres zaskarżenia i podstawy wniesienia skargi (zarzuty), ze wskazaniem, na czym polega zarzucane uchybienie (art. 539a § 2 i 3 k.p.k. i art. 526 § 1 w zw. z art. 539f k.p.k.), dołączenie odpowiedniej liczby odpisów skargi (art. 539c § 1 k.p.k.) oraz dowodu uiszczenia opłaty od skargi (art. 527 w zw. z art. 539f k.p.k.)⁹².

Zasadniczym powodem objęcia skargi od wyroku sądu odwoławczego przymusem adwokacko-radcowskim jest fakt rozpatrywania jej przez Sąd Najwyższy. Właśnie z uwagi na to skarga musi zostać sporządzona i podpisana przez profesjo-

⁸⁸ Postanowienie SN z 16.4.2008 r., V KZ 14/08, Biul. PK 2008, nr 9, poz. 47.

⁸⁹ Postanowienie SN z 25.5.2007 r., III KZ 38/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1185.

⁹⁰ Zarządzenie SN z 10.07.2019 r., IV KO 98/18, Legalis nr 1973392.

⁹¹ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 184.

⁹² D. Świecki, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis/el., teza 4 do art. 539a k.p.k.

naliste⁹³. Ważne są także: skomplikowany charakter tego pisma procesowego oraz wysokie wymogi formalne jej stawiane. Sporządzenie skargi przez adwokata lub radcę prawnego ma ponadto zapewnić jej wysoki profesjonalizm, który umożliwi należyte rozpoznanie.

Istotą skargi na wyrok sądu odwoławczego jest nie tyle zakwestionowanie poprawności oceny przez sąd odwoławczy poszczególnych zarzutów apelacji, prowadzące do wniosku o konieczności uchylenia rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji, ale tylko i wyłącznie ocena zgodności z prawem następczej decyzji sądu odwoławczego o przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania. Świadczy o tym jasna i niebudząca wątpliwości interpretacyjnych treść art. 539a § 3 k.p.k., który stanowi, że skarga może być wniesiona wyłącznie z powodu naruszenia art. 437 k.p.k. lub z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k.⁹⁴.

Jednocześnie istnienie tego szczególnego wymogu formalnego, jakim jest przymus adwokacko-radcowski, w sposób pośredni zapobiega wnoszeniu oczywiście bezzasadnych pism procesowych, pozbawionych jakichkolwiek szans powodzenia⁹⁵. Adwokat, radca prawny, radca Prokuraturii Generalnej są wyznaczani po to, aby przedstawić argumenty przeciwko uchyleniu zaskarżonego wyroku w całości lub części i by przekazać sprawę do ponownego rozpoznania i wskazać je w skardze, która ze względu na swoje umiejscowienie w ustawie karnoprocesowej jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia.

5. WNIOSEK O WYRAŻENIE ZGODY NA POCIĄNIĘCIE DO ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z IMMUNITETU

W pewnych wypadkach ustawodawca uzależnia możliwość wszczęcia i prowadzenia postępowania od wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej. Uzyskanie zezwolenia władzy, od którego ustawa uzależnia ściganie należy do oskarżyciela (art. 13 k.p.k.). Chodzi o osoby korzystające z immunitetu formalnego. Immunitet taki przysługuje posłowi lub senatorowi, sędziemu sądu powszechnego, wojskowego, administracyjnego oraz Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu, prokuratorowi, Prokuratorowi Generalnemu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Rzecznikowi Praw Dziecka, Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli, Prezesowi Urzędu Ochrony Danych Osobowych, Prezesowi Instytutu Pamięci Narodowej. Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, a w sprawach z oskarżenia prywatnego oskarżyciel prywatny, występują do właściwego organu o wyrażenie zgody na pociągnięcie takiej osoby do odpowiedzialności karnej. Przepisy regulujące niektóre immunitety określają warunki formalne takiego wniosku, w tym przewidują przymus adwokacko-radcowski:

⁹³ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 186.

⁹⁴ W. Kozieliwicz, w: D. Drązewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., Legalis, teza 4 do art. 539a k.p.k.

⁹⁵ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 186.

1. Wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej posła lub senatora w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego składa oskarżyciel prywatny, po wniesieniu sprawy do sądu, który musi być sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego, z wyjątkiem wniosków składanych w swoich sprawach przez sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, notariuszy oraz profesorów i doktorów habilitowanych nauk prawnych (art. 7b ust. 3 Ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła lub senatora⁹⁶). Nie jest objęty tym przymusem wniosek oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, którego akt oskarżenia dotyczy przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego. Rozszerzenie tego obowiązku w drodze rozumowania *argumentum a minori ad maius* byłoby nieuzasadnionym ograniczeniem prawa do sądu. Wymogu tego nie da się też wyprowadzić z faktu, że akt oskarżenia musi być sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego, bowiem art. 55 § 2 k.p.k. wyraźnie ogranicza ten przymus do aktu oskarżenia⁹⁷. Instytucja przymusu adwokacko-radcowskiego w zakresie sporządzenia wniosku została uregulowana odmiennie niż w ustawie karnoprocesowej. Krąg podmiotów uprawnionych do dokonania czynności objętych przymusem jest zdecydowanie szerszy⁹⁸.
2. Wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej: sędziego sądu powszechnego (art. 80 § 2a Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych⁹⁹); sędziego sądu wojakowego (art. 30 § 3 Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych)¹⁰⁰; sędziego sądu administracyjnego (art. 29 § 1 Ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych)¹⁰¹; prokuratora i Prokuratora Generalnego (art. 135 ust. 3 Ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze)¹⁰²; sędziego Sądu Najwyższego (art. 55 Ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym)¹⁰³ musi być sporządzony i podpisany przez adwokata albo radcę prawnego będącego pełnomocnikiem, jeżeli nie pochodzi od prokuratora;
3. Wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Trybunału Konstytucyjnego musi być sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego, z wyjątkiem wniosków składanych w swoich sprawach przez sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, notariuszy oraz profesorów i doktorów habilitowanych nauk prawnych (art. 21 ust. 3 Ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego¹⁰⁴);

---

⁹⁶ Dz.U. z 2018 r., poz. 1799.

⁹⁷ R.A. Stefański, *Przymus adwokacko-radcowski...*, op. cit., s. 90–91.

⁹⁸ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym...*, op. cit., s. 150.

⁹⁹ Dz.U. z 2020 r., poz. 365 ze zm.

¹⁰⁰ Dz.U. z 2020 r., poz. 1754.

¹⁰¹ Dz.U. z 2019 r., poz. 2167 ze zm.

¹⁰² Dz.U. z 2019 r., poz. 740 ze zm.

¹⁰³ Dz.U. z 2019 r., poz. 825 ze zm.

¹⁰⁴ Dz.U. z 2018 r., poz. 1422.

4. Wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, musi być sporządzony i podpisany przez adwokata lub radcę prawnego, z wyjątkiem wniosków składanych w swoich sprawach przez sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, notariuszy oraz profesorów i doktorów habilitowanych nauk prawnych – wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego składa oskarżyciel prywatny (po wniesieniu sprawy do sądu – art. 7c ust. 3 Ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich¹⁰⁵; art. 7b ust. 3 Ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka¹⁰⁶; art. 18b ust. 3 Ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁰⁷; art. 14b ust. 3 Ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu¹⁰⁸; art. 40 ust. 3 Ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych¹⁰⁹).

We wszystkich powyższych przypadkach wniosek w przedmiocie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej musi sporządzić i podpisać adwokat lub radca prawny, chyba że wnioskodawca posiada tytuł sędziego, prokuratora, adwokata, radcy prawnego, notariusza, doktora habilitowanego nauk prawnych. Osoby te są profesjonalistami, zatem przyjmuje się, iż fachowo dokonają sporządzanej przez siebie czynności cechującej się wysoką jakością. W mojej ocenie jest to słuszne podejście.

Powyższe ustawy nie wskazują wprost jakie wymagania formalne powinien spełniać wniosek o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności, jednakże wyraźnie określają podmioty uprawnione do sporządzenia i podpisania tych wniosków. W mojej ocenie zasadne jest twierdzenie, iż ma do tych wniosków o wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności zastosowanie treść art. 119§1 k.p.k., określająca wymogi pisma procesowego.

6. WNIOSKI

Przymus adwokacko-radcowski nie jest rozumiany w doktrynie i orzecznictwie jednolicie. Stanowi szczególny rodzaj wymogu formalnego pisma procesowego, od którego zależy wywołanie zamierzonych skutków prawnych, ale także może być rozumiany jako obowiązek zastąpienia uczestnika postępowania przez fachowy podmiot, obowiązkowa forma zastępstwa procesowego.

Ma on szczególne znaczenie z punktu widzenia osiągnięcia celów procesu karnego określonych w art. 2 k.p.k. Jest instytucją służącą nie tylko stronom postępo-

---

¹⁰⁵ Dz.U. z 2020 r., poz. 627.

¹⁰⁶ Dz.U. z 2020 r., poz. 141.

¹⁰⁷ Dz.U. z 2020 r., poz. 1200.

¹⁰⁸ Dz.U. z 2019 r., poz. 1882.

¹⁰⁹ Dz.U. z 2019 r., poz. 1781.

wania karnego, umożliwiającą osiągnięcie korzystnych skutków procesowych oraz ochronę ich interesów prawnych, ale także stwarza warunki do rzetelnego rozpoznania sprawy organowi procesowemu¹¹⁰. Uzasadnieniem dla jego wprowadzenia jest waga czynności procesowych, dla których jest wymagany. Są to czynności, dla sporządzenia których konieczne jest posiadanie najwyższego merytorycznego przygotowania i doświadczenia prawniczego.

Przymus adwokacko-radcowski jest niewątpliwie instytucją potrzebną i konieczną w polskim procesie karnym, co potwierdzają liczne funkcje, jakie spełnia przymus. Najistotniejsze są korzyści, jakie niesie przymus dla samego uczestnika postępowania karnego, ale także dla całego wymiaru sprawiedliwości. Jednocześnie zwiększa on prestiż do zawodów adwokata, radcy prawnego w demokratycznym państwie prawa.

Odnosząc się do podmiotów uprawnionych do wykonywania przymusu adwokacko-radcowskiego, ustawodawca przyjął, iż to właśnie adwokat, radca prawny, radca Prokuratury Generalnej, z racji swoich wysokich kwalifikacji zawodowych, zapewnią wysoki poziom merytoryczny pism objętych przymusem. Jednocześnie nie zgadzam się z brakiem przyznania takiego uprawnienia osobom posiadającym tytuł naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych oraz profesora.

Zasadne jest pytanie, czy zakres przymusu adwokacko-radcowskiego unormowany w ustawie karnoprosesowej jest wystarczający. Obejmuje on sporządzenie i wniesienie: apelacji od wyroku sądu okręgowego, subsydiarnego aktu oskarżenia. Przymus adwokacko-radcowski limituje także możliwość wnoszenia nadzwyczajnych środków zaskarżenia, tj. kasacji, wniosku o wznowienie postępowania oraz skargi na wyrok sądu odwoławczego¹¹¹. Moim zdaniem przymus adwokacko-radcowski obejmuje swoim zakresem pisma procesowe najbardziej skomplikowane, wymagające największego prawniczego doświadczenia zawodowego i przygotowania merytorycznego. Rolą bowiem adwokata lub radcy prawnego, wbrew językowemu brzmieniu, jest nie tylko sporządzenie i podpisanie pisma procesowego, ale spoczywa na nim jako profesjonalnym pełnomocniku uprawnionym do zastępstwa procesowego ciężar wykazania, iż pismo procesowe powinno być rozpoznane¹¹². W mojej ocenie właśnie to jest w procesie ważne dla uczestnika postępowania.

Jak słusznie przyjmuje się w literaturze, przymus adwokacko-radcowski jest szczególną formą obowiązkowego zastępstwa strony w zakresie sporządzenia i podpisania pism procesowych, które określone są wyraźnie przez ustawę. Jest nieodzownym elementem rzetelnego procesu karnego. Znaczenie i waga czynności procesowych, których dotyczy przymus adwokacko-radcowski, wymuszają wprowadzenie obowiązkowego zastępstwa procesowego. Pozostaje pytanie, czy nie zasadne byłoby zwiększenie zakresu czynności objętych przymusem adwokacko-radcowskim.

---

¹¹⁰ P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w nowym modelu postępowania karnego...*, op. cit., s. 146.

¹¹¹ B. Nita-Świątłowska, *Przymus adwokacko-radcowski przy wnoszeniu środków zaskarżenia w postępowaniu karnym (cz.1)*, „Palestra” 2017, nr 1–2, s. 40.

¹¹² R.A. Stefański, *Przymus adwokacko-radcowski...*, op. cit., s. 85.

BIBLIOGRAFIA

- Drajewicz D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz. Art. 425–682*, Legalis 2020.
- Dudka K., *Skarga subsydiarna oskarżyciela posiłkowego w procesie karnym*, w: *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Prof. Tadeuszowi Nowakowi*, red. S. Stachowiak, Poznań 2002.
- Gaberle A., *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004.
- Gajowniczek-Pruszyńska K., Karlik P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do ustawy z 19.7.2019 r.*, Legalis.
- Glosy do postanowienia SN z 3.02.2003 r., II KZ 61/02, OSP 2004, nr 1, poz. 6: Kurzępa B.; Zbrojewska M., „Palestra” 2004, nr 1–2, s. 247.
- Grajewski J., Steinborn S., w: L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom II, Komentarz do art. 425–673 k.p.k.*, Warszawa 2013.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.
- Janczukowicz K., *Przymus adwokacki w sprawie w której stroną jest adwokat albo radca prawny*, LEX 2016.
- Kalinowski P., *Jak odwoływać się od wyroku sądu karnego*, Warszawa 1988.
- Kozielewicz W., w: D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz. Art. 425–682*, Legalis 2020.
- Matras J., w: K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Misztal P., *Przymus adwokacko-radcowski w nowym modelu postępowania karnego*, w: T. Gardocka, M. Jakubik, *Sytuacja procesowa uczestników postępowania karnego po 1 lipca 2015 roku*, Warszawa 2015.
- Misztal P., *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym*, Warszawa 2020.
- Nita-Światłowska B., *Przymus adwokacko-radcowski przy wnoszeniu środków zaskarżenia w postępowaniu karnym (cz.1)*, „Palestra” 2017, nr 1–2.
- Rogacka-Rzewnicka M., *Kasacja w polskim procesie karnym*, Warszawa 2001.
- Rybka M., *Obrona z urzędu a przymus adwokacko-radcowski. Zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2009, nr 8.
- Sakowicz A. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz 2020*, Legalis.
- Stefański R.A., *Obrona obligatoryjna w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012.
- Stefański R.A., *Przymus adwokacko-radcowski w procesie karnym*, „Ius Novum” 2007, nr 1.
- Steinborn S., *Węzłowe problemy subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 12.
- Szołucha S., w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, 2020*, Legalis.
- Świecki D., *Apelacja w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012.
- Świecki D., w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Świecki D., w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, 2020*, Legalis.
- Waltoś S., *Zarys systemu*, Warszawa 2002.
- Zagrodnik J., *Instytucja skargi subsydiarnej w procesie karnym*, Warszawa 2005.
- Zembrzusi T., *Skarga kasacyjna. Dopuszczalność w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011.

KILKA UWAG O PRZYMUSIE ADWOKACKO-RADCOWSKIM

Streszczenie

Celem niniejszej publikacji jest przedstawienie pojęcia przymusu adwokacko-radcowskiego, dokonanie jego charakterystyki na tle doktryny i orzecznictwa, określenie funkcji oraz uzasadnienia w polskim procesie karnym. Ponadto w artykule opisuje instytucje objęte przymusem adwokacko-radcowskim zarówno w ustawie karnoprocesowej, jak i ustawach szczególnych. W tekście przedstawiono problemy dotyczące przymusu adwokacko-radcowskiego, zwrócono szczególną uwagę na możliwość sporządzenia pism procesowych objętych przymusem przez adwokata lub radcę prawnego we własnej sprawie, a także wskazano na propozycje zmian legislacyjnych w przedmiotowym unormowaniu karnoprocesowym.

Słowa kluczowe: środki zaskarżenia, przymus adwokacko-radcowski, adwokat, radca prawny, obrońca, reprezentacja, pełnomocnicy procesowi, apelacja od wyroku sądu okręgowego

A FEW COMMENTS ON THE OBLIGATION TO HAVE COUNSEL FOR THE DEFENCE

Summary

The article aims to present the concept of the obligation to have counsel for the defence, to characterise it in the light of the doctrine and case law, and to determine its function and justification in the Polish criminal procedure. Moreover, the paper describes institutions that are subject to the obligation laid down both in Criminal Procedure Code and special acts. The article discusses problems concerning the obligation to have counsel for the defence, draws special attention to the fact that counsel can on their own develop motions concerning their own cases that are subject to the obligation, and suggests amendments to criminal procedure law.

Key words: means of appeal, obligation to have counsel for the defence, attorney, solicitor, counsel for the defence, representation, agents for litigation, appeal against a district court's sentence

Cytuj jako: Gajda K., *Kilka uwag o przymusie adwokacko-radcowskim*, „Ius Novum” 2021 (15) nr 3, s. 81–103. DOI: 10.26399/iusnovum.v15.3.2021.23/k.gajda

Cite as: Gajda, K. (2021) 'A few comments on the obligation to have counsel for the defence'. *Ius Novum* (Vol. 15) 3, 81–103. DOI: 10.26399/iusnovum.v15.3.2021.23/k.gajda

